

Загальний мир панував би на землі,
якби не існувало понять «моє» і «твоє».

Філдінг

Чи «остудить» людство «ГАРЯЧІ ТОЧКИ»?

Юлія ЦИРФА

На жаль, воно ще не досягнуло всіх принад і нюансів постконфліктного існування, а про запобігання й уникнення їх узагалі годі й казати.

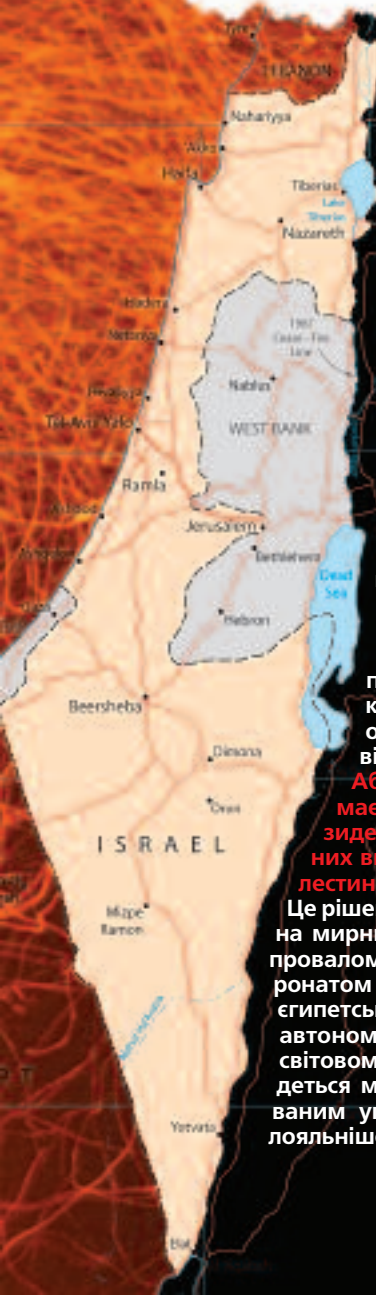
А деякі дослідники стверджують, що суперечності, які спричинили конфлікти, і навіть збройні, виконують цілу низку позитивних функцій: привертають увагу до проблеми, змушують шукати вихід із ситуації, що склалася, запобігають стагнації, сприяючи тим самим світовому розвитку, адже суспільство без конфліктів – мертво суспільство. Отак на шальках терезів можуть опинитися інертне й морально неспівідоме, мертво суспільство чи просто купа бездиханних тіл. Утім, світове співтовариство все-таки прагне розв'язувати «конфліктогенні вузли», які вже зав'язалися, або воно саме їх і зав'язало (та часто-густо просто не хоче цього визнавати). Чи набуде механізм урегулювання спірних питань на міжнародній арені нових рис у 2010 році? Можемо лише здогадуватися. Однак підвалини майбутнього співіснування, мирного чи не дуже, вже закладено.

Близькосхідне врегулювання

Узяти хоча б арабо-ізраїльський конфлікт: землі фактично розділені на табори – прибічників ідеї створення Палестинської держави та її противників. Переговорний процес практично зайшов у глухий кут, адже в результаті невиконання сторонами умов «Дорожньої карти» 2003 року ані ООН, ані ЄС не здатні сприяти врегулюванню. За умовами, передбаченими цим документом, Західний берег річки Йордан має перебувати під владою палестинців. Однак ізраїльтяни, захопивши ці території під час «Шестиденної війни» 1967 року, не поспішають повертати їх арабам. Більше того, в листопаді 2009 року у місцевій пресі з'явилася інформація про те, що євреї планують звести на палестинських територіях 900 нових квартир плюс інфраструктурні об'єкти, школи, лікарні, дитсадки. У відповідь на це **лідер ПНА Махмуд Аббас 5 листопада оголосив, що не має наміру балотуватися на новий президентський термін на майбутніх загальних виборах, котрі відбуватимуться в Палестинській автономії 24 січня 2010 року.** Це рішення він пояснив відсутністю прогресу на мирних переговорах з Ізраїлем, а також провалом міжпалестинського діалогу під патронатом Каїра й відмовою ХАМАС прийняти єгипетську ініціативу з відновлення єдності в автономії. У разі такого розвитку подій і світовому співтовариству, й Ізраїлю доведеться мати справу з радикально налаштованим угрупованням ХАМАС на противагу лояльнішому до євреїв ФАТХ. Відчуваючи це,

Ізраїль 25 листопада відмовився від неупустивості і зробив перший крок назустріч Палестині. Кабінет Біньяміна Нетаньяху оголосив про десятимісячний мораторій на будівництво житла в єврейських поселеннях на окупованих територіях Західного берега річки Йордан. За словами самого Нетаньяху, цей крок відповідає національним інтересам Ізраїлю. І справді: хоча прем'єр і розглядає цей акт як «можливість просування на шляху до миру», та він геть не задовольняє вимог палестинців. Адже, по-перше, рішення ізраїльського уряду не означає цілковитого заморожування будівництва поселень, по-друге, запровадження мораторію не поширюється на будівництво в Східному Єрусалимі, а також на зведення громадських будівель, таких, як дитячі садки, школи й синагоги. Тобто такий крок ізраїльського керівництва є суто формальним і спрямований переважно на те, аби в певний спосіб «вибілити» країну після оголошення в ООН 16 вересня 2009 року так званої доповіді Голдстоуна – звіту Ради з прав людини ООН щодо розслідування фактів воєнних злочинів у Газі під час проведення Ізраїлем операції «Литий свинець» із 27 грудня 2008 року по 18 січня 2009-го. У доповіді, звичайно, наведено приклади порушення прав людини з обох сторін, однак саме Ізраїль називають «окупаційною силою», котра незаконно обмежує палестинців у доступі до їхньої власності й до земель святих місць. 6 листопада 2009 року Генеральна Асамблея ООН затвердила переважною більшістю голосів проект резолюції, поданої арабськими країнами щодо звіту Голдстоуна. 114 держав підтримали антиізраїльську резолюцію, 18 – проголосували проти, а 44 – утрималися. До речі, проти цього документа голосувала й Україна. У відповідь МЗС Ізраїлю заявило, що країна «обстоює своє право на самооборону» і далі діятиме так, щоб захистити життя своїх громадян від загрози міжнародного тероризму». «Ізраїль відкидає резолюцію Генасамблеї ООН, яка цілковито відірвана від тієї реальності,

із якою Ізраїль змушений стикатися віч-на-віч», – підкреслюється в заяві. До того ж і Європейський Союз ударив Ізраїль «ножом у спину»: 8 грудня 2009 року глави зовнішньополітичних відомств 27 країн ЄС закликали шляхом переговорів надати Єрусалимові статус столиці двох держав, бо ЄС «ніколи не визнавав анексії Східного Єрусалима». Ізраїль не сприйняв і цього «пом'якшеного варіанта» вирішення близькосхідного конфлікту, заявивши, що такі декларації не сприяють відновленню регіонального мирного процесу. Однак перед тим (2 грудня 2009 року) головуєча в ЄС Швеція запропонувала розділити Єрусалим і визнати східну частину міста столицею майбутньої Палестинської держави. Це шокувало єврейське керівництво.

Фактично триває рух замкненим колом: Ізраїль не поступається ні на крок, хоча й досить активно вдає «миролюбного гравця». Та й не див-

но, адже він усе ще відчуває підтримку США. Можливо, тиск міжнародного співтовариства і його прагнення врешті якось розв'язати проблему щось і змінить, та це з'ясується лише після січневих виборів у ПНА: якщо Аббас відмовиться взяти в них участь, войовничої політики ХАМАС Ізраїлю не уникнути.

Афганістан

2009 року підтримуючи «все-народно обраного» президента Хаміда Карзая, Сполучені Штати мали, здавалося б, закінчити «гру в демократію», яку вони ведуть у горах Афганістану з 2001-го. Навіть їхні союзники по НАТО почали схилитися до такої ідеї: 12 листопада Генеральний секретар Північноатлантичного альянсу Андерс Фог Расмуссен заявив про намір організації розпочати у 2010 році поетапне виведення військ з Афганістану в обмін на укладення «оновленого договору між президентом Карзаєм і міжнародним співтовариством» на Конференції з питань Афганістану, запланованої на 28 січня 2010 року. Однак згадаймо історію: СРСР залишився практично ні з чим опісля десятирічного протистояння з афганськими екстремістами. Біль, страх, фінансове виснаження – ось і все, із чим асоціювалася війна в Афганістані навіть у радянських політиків. Майже те саме можемо сказати і про США, воюючи просто не мають достатньо досвіду й снаги, щоб діяти у важкодоступних гірських районах та ще й майже без підтримки місцевого населення. Чого не скажеш про талібів, акції яких ретельно виважені, сили навчені діяти у складних умовах гірського ландшафту, а національна ідея, ще й підігріта нотками радикального екстремізму (хоч як дивно), справді їм допомагає. Барак Обама, президент США і лауреат Нобелівської премії миру 2009 року, хоч би яким ідеальним демократом він був, не може не розуміти важливості боротьби з бойовиками руху «Талібан» та забезпечення безпеки в густонаселених регіонах країни. Вихід – вишколити загони афганців, котрі змог-

ли б підтримувати американських військових за необхідності, а загалом – діяти на місцях увесь час. Адже це значно дешевше. Свої «задуми» він виклав у щорічному зверненні до народу 1 грудня 2009 року, однак ще 25 листопада на засіданні «військового кабінету» за участі міністра оборони США Роберта Гейтса, держсекретаря Хіларі Клінтон та віце-президента Джозефа Байдена вирішив, що у 2010 році в Афганістан буде додатково надіслано 34 тисячі солдатів, які підтримуватимуть порядок у цій країні найближчі 18 місяців. А нова стратегія США в Афганістані ґрунтуватиметься на трьох «ки-тах»: військових діях проти талібів, співпраці з ООН, міжнародними партнерами й афганським народом, а також тісному партнерстві з Пакистаном. «В Афганістані ми матимемо за мету таке: позбавити «Аль-Каїду» гавані, перехопити ініціативу в «Талібану» і позбавити його можливості скинути уряд. І ми повинні допомогти службам безпеки Афганістану й уряду взяти на себе відповідальність за майбутнє Афганістану. Ми здійснимо цю мету трьома шляхами», – сказав Обама, виступаючи торік 1 грудня з промовою, присвяченою новій стратегії США в Афганістані у військовій академії у Вест-Пойнті. «Наша нова стратегія в Афганістані обійдеться нам, за грубими підрахунками, в 30 мільярдів доларів. Та якщо залишимо цю країну нині і сподіватимемося на успіх «дистанційної» війни з «Аль-Каїдою», то неминуче послабиться наш тиск на цю організацію і виникне ризик подальших нападів на нашу

країну і наших союзників», – зазначив Обама. Його ініціативу підтримали країни-члени НАТО, котрі запропонували США відправити до Афганістану близько 7 тисяч військових у 2010 році, заявив Генсек Альянсу 4 грудня після зустрічі міністрів закордонних справ країн-членів організації. Міністр оборони ФРН Карл-Теодор цу Гуттенберг узагалі сказав, що його країна готова надати у 2010 році додатково 52 млн. євро на військові витрати, довівши свій річний фінансовий внесок в операцію до 144 млн. євро. Такий перебіг подій сам по собі підштовхує до відповідних висновків: активізація талібів, збільшення кількості терактів, затягування воєнних дій. «Ми нарощуватимемо наші військові операції, – заявив офіційний представник руху «Талібан» Карі Юсуф Ахмаді після оголошення плану Обами. – Американський президент оприлюднив нову ганебну стратегію щодо Афганістану, але його сподівання встановити контроль за допомогою зброї не здійсняться. Додатковий, 30-тисячний, контингент лише сприятиме посиленню опору».

Ірак

Місія ООН зі сприяння Іраку (МООНСІ) діє в країні з 14 серпня 2003 року, й те, що 7 серпня 2009-го Рада Безпеки ООН одностайно схвалила резолюцію про продовження на рік мандата місії задля підготовки парламентських виборів у країні, свідчить про цілковиту невизначеність ситуації. РБ ООН зобов'язала Генерального секретаря організації щоквартально доповідати раді про виконання МООНСІ своїх функцій і про ситуацію в Іраку загалом.

Ще в лютому 2009 року президент США Барак Обама представив громадськості свою стратегію закінчення війни в Іраку, оголосивши, що бойові операції США на цій території можуть бути припинені до кінця 2009 року. Відповідно до цієї стратегії американський військовий контингент в Іраку передбачалося скоротити за півтора року (весна 2009 р. – кінець серпня 2010 р.) приблизно зі 140 000 військовослужбовців до не більш як 50 000 осіб. Згідно з Угодою про статус військ, підписаною в листопаді 2008 року між Іраком і Сполученими Штатами Америки, решта 50 000 американських військових залишать Ірак до грудня 2011 року. Скорочення військового контингенту США, який наразі налічує 128 000 солдатів, потрібно розпочати після проведення у країні всенародних парламентських виборів. Однак через ветування віце-президентом Іраку Тарегом Аль-Хашимі закону про загальні вибори в країні дату їх проведення перенесли із січня 2010 року на березень. Майбутні вибори в Іраку по-

винні стати вирішальним кроком на шляху до стабільності в країні, загрозу для якої становлять бойовики й територіальні розбіжності між центральним урядом і Курдистанським регіоном. Водночас є небезпека, що ці розбіжності переростуть у конфлікт. Про це заявив спеціальний представник Генерального секретаря Ад Мелкерт на засіданні Ради Безпеки, присвяченому ситуації в Іраку 16 листопада 2009 року. «Успіх виборів у країні не можна гарантувати, тому що всередині країни і за її межами є сили, які продовжують дії, спрямовані на розподіл і руйнування», – заявив Ад Мелкерт. «Я закликаю всіх іракців проголосувати на наступних виборах, які визначать майбутнє країни», – заявив глава ООН Пан Гі Мун, виступаючи 11 листопада з доповіддю щодо ситуації в Іраку на засіданні РБ ООН. Тобто, поки не відбулися загальні вибори у країні, про виведення американських військ з Іраку говорити зарано. А такі трагічні події, як теракти 19 серпня і 25 жовтня, є нагадуванням про загрозу, яку становлять супротивники «демократизації» Іраку, котрі усе ще схильні до боротьби (тим паче, що результати виборів можуть бути непередбаченими, адже кількість місць у парламенті збільшено з 275 до 323 – по одному місцю на кожні 100 000 жителів країни).

Корейська ядерна програма

Перебуваючи 14 листопада 2009 року в Токіо, президент США Барак Обама у виступі, присвяченому американській політиці в Азії, заявив, що КНДР має повернутися за стіл шестисторонніх переговорів, щоб увійти у світове співтовариство. Посилення режиму нерозповсюдження, зазначив Обама, є завданням не лише окремих держав, у цій сфері «відповідальність повинні поділяти всі країни». «Цей процес поширюється на Іран і КНДР», – сказав американський лідер. У відповідь наприкінці листопада під час візиту до Пхеньяна директора Корейсько-американського інституту економіки Джека Прітчарда Північна Корея зажадала від США укласти двосторонній мирний договір. Державний секретар США Хіларі Клінтон, розглянувши таку можливість, заявила, що Вашингтон може розпочати вирішувати питання нормалізації відносин і укладення мирного договору з КНДР лише тоді, коли Пхеньян відмовиться від своїх ядерних амбіцій. За словами держсекретаря, США вивчать деякі питання, які порушувала Північна Корея останніми роками, а саме: нормалізації двосторонніх відносин, заміни угоди про припинення вогню мирним договором і допомоги в економічному розвитку,

однак жоден зі згаданих компромісів не уможливиться доти, доки Північ не виявить прихильності до процесу денуклеаризації у рамках шестисторонніх переговорів. Однак КНДР поки що цього робити не збирається: вона ще відчуває тиск міжнародної спільноти. Навіть те, що Третій комітет Генеральної Асамблеї ООН схвалив 19 листопада 2009 року резолюцію з прав людини в Північній Кореї, у якій засуджено «систематичні грубі порушення прав людини» на півночі Корейського півострова, яскраво свідчить про це. Бо наразі не обов'язковим є цілковите сприйняття внутрішньополітичного режиму в якійсь країні геть усім світовим співтовариством. Не можна вибудувати цілковито ідентичний американському «зразок демократії й державного управління». Відповідно, доки на Пхеньян чиниться тиск, КНДР не повернеться за стіл переговорів і продовжуватиме випробування дедалі нових зразків озброєння, аби бодай якось посилити свій суверенітет, бо, найімовірніше, наступною ланкою «осі зла» може стати саме вона. Недарма ж КНДР засудила рішення Сеула приєднатися у травні 2009 року до Програми боротьби з розповсюдженням зброї масового знищен-

ня (ЗМЗ), так званої Ініціативи з безпеки в боротьбі з розповсюдженням ЗМЗ (*Proliferation Security Initiative – PSI*), яка була ініційована США у 2003 році, й ставити головною метою запобігання й припинення незаконного обороту матеріалів, які використовуються для створення зброї масового знищення. У відповідь 25 травня Північна Корея провела нові підземні ядерні випробування: «Наші військові після того, як США змусили свою «шавку» (Південну Корею. – Прим. ред.) приєднатися до PSI, більше не зв'язані Угодою про перемир'я від 1953 року», – йдеться у заяві КНДР, зробленій опісля випробувань.

Іранське ядерне досє

Його аж ніяк не варто закривати й відкладати в довгу шухляду. США, Велика Британія та Франція вимагають від Ради Безпеки Організації Об'єднаних Націй нових санкцій проти Ірану в разі, якщо Тегеран не погодиться виконувати резолюції ООН стосовно ядерної програми. Відповідну заяву представники цих країн зробили 11 грудня 2009 року в штаб-квартирі ООН у Нью-Йорку. Двоє інших постійних членів РБ ООН – Росія й Китай – закликали бути терплячими щодо Тегерана й нових дипломатичних зусиль, спрямованих на співпрацю країн з ООН за ядерною програмою. Однак дещо раніше представник прес-центру Білого дому Роберт Гіббс нагадав іранській владі, що в грудні 2009 року закінчується термін, протягом якого Тегеран повинен прийняти нову угоду щодо питання збагачення урану, розроблену міжнародним співтовариством. Та президент країни Махмуд Ахмадінежад заявив, що тема ядерної програми його країни не потребує обговорення із Заходом, а ймовірних санкцій Іран не боїться. «Санкції не матимуть успіху. Агресори пошкоднують про свої дії, щойно покладуть палець на спусковий механізм», – сказав Ахмадінежад. «Ті, хто говорять про санкції щодо Ісламської Республіки, живуть учорашнім днем. Їм самим Іран потрібен більше, аніж вони Ірану. Ізолювати Іран неможливо. Це просто смішно», – додав він.

І справді, саме тоді, коли МАГАТЕ запропонувало схему надання Ірану ядерного палива для мирної програми з виробництва електрики, згідно з якою Тегеран повинен був відправити 75% своїх запасів низькозбагаченого урану (загалом, як вважають, їх у

країні є близько 1,5 тонни) для його подальшого збагачення в Росію, а потім у Францію, де з нього мали виготовити паливні стрижні для ядерних реакторів, які, зрештою, повернули б Ірану знову, країна оголошує про будівництво 5 нових заводів зі збагачення урану. Інші 5 місць під будівництво збагачувальних заводів поки що вивчають. Глава Організації з атомної енергії Ірану Алі Акбар Салех заявив, що їхній країні потрібно 20 заводів зі збагачення урану для того, щоб виробленого палива було достатньо для роботи атомних електростанцій країни, яка має досягнути рівня збагачення урану в 20% і виробляти 250–300 тонн ядерного палива на рік. За словами високопоставленого іранського дипломата Аболфазла Зохранда, Тегеран продовжить співпрацю з МАГАТЕ лише в рамках базових угод про гарантії, підписаних у 1970-х роках. «Згідно з гарантіями після встановлення обладнання (центрифуг) і лише за 180 днів до надходження газу в центрифуги... ми повинні інформувати МАГАТЕ», – сказав він, зауваживши, що за такими правилами і здійснюватиметься співпраця. Тим часом офіційний представник МЗС Ірану Рамін Мехманпараст підтвердив, що Ісламська Республіка не має наміру розривати відносини з МАГАТЕ. «Ми (Іран) не маємо наміру розривати відносини з МАГАТЕ. Ми хочемо побудувати десять нових заводів (зі збагачення урану) під контролем Агентства. І як ми вже сказали, це наші (законні) права», – додав він. Дипломат також повідомив, що нині не йдеться про вихід Ірану з Договору про нерозповсюдження ядерної зброї (ДНЯЗ), але й немає «необхідності добровільно приймати умови і виконувати домов-

леності з МАГАТЕ понад встановлені норми». Тобто Іран і надалі прагнутиме дотримуватися обраного курсу: і справді, чому Ізраїль може мати ядерну зброю, навіть офіційно не будучи членом так званого ядерного клубу, а Іран не може навіть претендувати на використання власного «мирного атома», хоча це й не заборонено міжнародними договорами?

Проект

Збройним Силам розширили кордони для дії

Народний депутат України Анатолій ГРИЦЕНКО зареєстрував законопроект про внесення змін до Закону «Про оборону України», яким передбачається можливість оперативного використання Збройних Сил України за межами території нашої держави.

Згідно з документом рішення приймається Президентом на підставі Постанови Верховної Ради для виконання таких завдань (відповідно до загально-визначених принципів і норм міжнародного права):

1) відсіч збройному нападу на формування Збройних Сил, інші військові формування або органи, дислоковані за межами території України;

2) відсіч або запобігання збройному нападу на іншу державу, яка звернулася до України з відповідним проханням;

3) захист громадян України за межами її території від збройного нападу на них;

4) боротьба з піратством і забезпечення безпеки судноплавства.

Як відомо, раніше подібний за змістом закон ухвалила Російська Федерація.

Африканський континент

На теренах Африки конфліктогенний потенціал узагалі, мабуть, є невичерпним. Регіон Східної Африки переважно через ситуацію в Сомалі перетворився на «вільну економічну зону», де процвітає незаконна торгівля наркотиками, мігрантами, зброєю, небезпечними відходами і природними ресурсами. Частина Африки, що на південь від Сахари, або так звана «транссахарська Африка», потерпає від голоду, злиднів і хвороб. Демократична Республіка Конго час від часу здригається від виступів повстанців.

У Дарфурі триває спільна операція Африканського союзу – Організації Об'єднаних Націй (ЮНАМІД) за резолюцією Ради Безпеки № 1769 від 31 липня 2007 року. Під час консультацій із суданською стороною та міжнародними партнерами посередницька група прагне зміцнити консенсус,

який зароджується, щодо належної участі і представництва Дарфура на виборах у квітні 2010 року, що, своєю чергою, дало б добрий стимул для укладення політичної угоди стосовно Дарфура, яку доповнив би Всеосяжний мирний договір, укладення якого потрібно якомога пришвидшити.

Чи вдасться це міжнародній спільноті? Чи буде зрушено врегулювання суперечностей у світі з «мертвої точки»? І чи досягнуть консенсусу бодай де-небудь? Наразі судити про це досить важко, однак можна з упевненістю сказати, що нинішнього, 2010, року всіх конфліктів не вирішать. А якщо й буде зроблено якісь кроки в цьому напрямі, то вони зможуть тільки-но покласти початок мирному врегулюванню, але аж ніяк не довести його до кінця.

Отже, Білий металевий Тигр буде лише порівняно миролюбним.